

неї таких заходів. ЗАП також зобов'язує надавати особі строк для добровільного виконання адміністративного акта. І лише у разі невиконання зобов'язаною особою відповідних обов'язків у строк, визначений у попередженні про застосування заходів впливу, такі заходи призначаються.

При застосуванні до зобов'язаної особи заходів впливу, враховуючи їх втручальний характер, адміністративні органи повинні дотримуватися положень Конституції України та принципів адміністративної процедури, зокрема: принципу верховенства права, законності, пропорційності, обґрунтованості та ефективності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Rec (2003)16: Рекомендація Комітету Міністрів державам-членам щодо виконання рішень адміністративних і судових органів у галузі адміністративного права (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 року на 851-му засіданні заступників міністрів). URL: [https://search.coe.int/cm#{%22CoEIdentifier%22:\[%2209000016805df129%22\],%22sort%22:\[%22CoEValidationDate%20Descending%22\]}](https://search.coe.int/cm#{%22CoEIdentifier%22:[%2209000016805df129%22],%22sort%22:[%22CoEValidationDate%20Descending%22]}) (дата звернення 17.04.2026 р.)
2. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17 лютого 2022 року № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#n69> (дата звернення 17.04.2026 р.)
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n10611> (дата звернення 17.04.2026 р.)
4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимощука В. П. – Київ, 2023 – 545 с.
5. Карабін Т.О. Виконання адміністративних актів: нові правила адміністративно-процедурного законодавства. Право України. 2024. №11. С. 72-83

УДК 343.143

Фігурський В. М.

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівський національний університет
імені Івана Франка*

ДОПИТ ПОТЕРПІЛОГО У СУДОВОМУ РОЗГЛЯДІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Правове регулювання судового допиту потерпілого (ст. 353 КПК України) є доволі стислим, адже в його основі закладені відсильні до судового допиту свідка (ст. 352 КПК України) кримінальні процесуальні норми.

Законодавець обмежився викладом лише деяких положень підготовчого етапу допиту потерпілого під час судового розгляду кримінального провадження. Так, згідно з ч. 1 ст. 353 КПК України перед допитом потерпілого головуючий встановлює відомості про його особу та з'ясовує стосунки потерпілого з обвинуваченим. Крім того, головуючий з'ясовує, чи отримав потерпілий пам'ятку про права та обов'язки потерпілого, чи зрозумілі вони йому, і в разі необхідності роз'яснює їх, а також попереджає його про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання.

На це звернув увагу ККС, зазначивши, що процедурно допит свідка від допиту потерпілого відрізняється тим, що свідок, відповідно до ч. 1 ст. 67 та ч. 1 ст. 352 КПК України, попереджається про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання суду або за відмову від давання показань, у той час як потерпілий, згідно з частиною 1 статті 353 КПК України, – лише про кримінальну відповідальність за завідомо неправдиві показання [1]. Це зумовлено тим, що згідно з п. 9 ч. 1 ст. 56 КПК України потерпілий має право, а не обов'язок давати пояснення, показання.

Утім відмінності між судовим допитом свідка і потерпілого не вичерпуються лише вищезазначеним. У порівнянні з відповідним унормуванням підготовчого етапу судового допиту свідка, головуючий з'ясовує взаємини потерпілого тільки з обвинуваченим, а також не запитує у нього, чи не відмовляється той від давання показань.

Хоча про це й не зазначено у ч. 1 ст. 353 КПК України, однак уявляється, що головуючий також зобов'язаний дізнатися у потерпілого, чи бажає той давати показання. Адже відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 56 КПК України потерпілий має не лише право давати показання, але й відмовитися їх давати. Водночас, маючи власний інтерес у кримінальному провадженні, потерпілий використовує можливість надати показання для активного захисту своїх прав і законних інтересів. З огляду на це, означену прогалину ч. 1 ст. 353 КПК України необхідно усунути шляхом доповнення її змісту положенням про обов'язок головуючого з'ясувати у потерпілого його бажання давати показання.

У решті (приведення потерпілого до присяги та робочий етап його допиту) нормотворець використав правила (з деякими винятками), встановлені ним для проведення судового допиту свідка, що мають бути застосовані відповідним чином. Винятки полягають у: а) допиті потерпілого у присутності інших потерпілих та його перебування в залі судового засідання або участі у судовому розгляді в режимі відеоконференції до початку допиту; б) залишенні допитаного потерпілого у залі судового засідання.

Запроваджені виключення зумовлені особливістю процесуального статусу потерпілого, який є самостійним учасником кримінального провадження. У ньому потерпілий захищає свої приватно-правові, зокрема цивільно-правові інтереси. Тому відповідно до пп. 2, 3 ч. 3 ст. 56 КПК України він наділений правом брати участь у судовому провадженні, у безпосередній перевірці доказів.

Заразом варто звернути увагу на недолік законодавчої техніки у виді не приведення ч. 2 ст. 353 КПК України у відповідність до ст. 352 КПК України після доповнення (Законом України від 17 жовтня 2019 р. № 198-IX) її редакції новим положенням про судовий допит викривача як свідка (ч. 10), у результаті чого структура цієї статті складається з 16 частин. Як наслідок, норми ч. 2 ст.

353 КПК України не враховують можливості одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, зокрема потерпілих, про що йдеться у ч. 15 ст. 352 КПК України.

Понад те, аналіз положень чч. 2, 3, 5-15 ст. 352 КПК України з урахуванням проведення судового допиту потерпілого, дає підстави стверджувати про недоречність «відповідного» застосування деяких викладених у них приписів.

Так, відповідне застосування ч. 6 ст. 352 КПК України до судового допиту потерпілого не дає відповіді на питання, який суб'єкт допитує його першим.

У відповідь на нього у процесуальній літературі стверджується, що «незалежно від змісту показань потерпілого, які надавалися на стадії досудового розслідування, потерпілого першим завжди повинен допитувати саме прокурор. При цьому прокурор допитує потерпілого прямим допитом, під час якого не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї» [2, с. 75]. Таку позицію поділяють більшість дослідників [3, с. 659; 4, с. 209; 5, с. 84].

Однак з приводу цього питання висловлені й інші міркування. Зокрема, «після приведення потерпілого до присяги головуєчий пропонує потерпілому у формі вільної розповіді викласти обставини, відомі йому у зв'язку із вчиненням щодо нього кримінального правопорушення... Після закінчення показань першим ставить йому запитання прокурор (здійснюється прямий допит)... По закінченню прямого допиту потерпілого головуєчий надає можливість поставити запитання, у тому числі й навідні, захиснику обвинуваченого, а за його відсутності – обвинуваченому (перехресний допит)» [6, с. 93-94]. Так само, «з дотриманням порядку, встановленого ст. 353 і ч. 2, 3, 5-14 ст. 352 КПК головуєчий пропонує потерпілому розповісти все те, що йому відомо у справі. Після цього його допитують прокурор, захисник, обвинувачений, суддя». «Разом з тим, для уточнення і доповнення відповідей потерпілого головуєчий може ставити запитання протягом усього допиту потерпілого (за аналогією дії ч. 1 ст. 351 КПК)» [7, с. 124, 132].

Окремі автори хоча й не констатують такого правового регулювання, проте пропонують його запровадити: «Статтю 353 КПК України потрібно доповнити положенням, що допит потерпілого починається з пропозиції головуєчого надати показання щодо кримінального провадження, після чого він допитується шляхом застосування прямого і перехресного допитів» [4, с. 209].

Вивчення змісту чч. 2, 3, 5-15 ст. 352 КПК України не дає підстав стверджувати про виокремлення у порядку проведення судового допиту потерпілого елементу вільної розповіді. Навпаки, положення, що наповнюють означені частини ст. 352 КПК України, чітко вказують на одержання показань від потерпілого за правилами прямого і перехресного допиту. Крім того, у головуєчого відсутні дискреційні повноваження ставити запитання потерпілому впродовж його усього допиту. Такий спосіб застосування кримінального процесуального закону, як аналогія, в описаній ситуації недоречний, оскільки прогалини в унормуванні судового допиту потерпілого відсутні.

Кримінальне процесуальне регулювання у деяких європейських державах

містить виразніші правила проведення допиту потерпілого в суді, які характеризуються класичним континентальним підходом до його виконання.

Зокрема, відповідно до ч. 2 art. 380 КПК Румунії потерпілому дозволяється розповісти все, що йому відомо про діяння, яке є предметом судового розгляду, а потім йому можуть безпосередньо поставити запитання прокурор, обвинувачений, захисник обвинуваченого, цивільний позивач, цивільний відповідач та їхні представники. Головуючий та інші судді також можуть ставити запитання, якщо вважають це необхідним для справедливого вирішення справи [8].

Інший приклад. Згідно з ч. 2 ст. 283 КПК Литовської Республіки потерпілому ставлять запитання та фіксують його показання з додержанням усіх правил, що регламентують порядок допиту свідка. Своєю чергою, у ч. 2 ст. 279 цього кодифікованого акта зазначено, що головуючий з'ясовує стосунки свідка з обвинуваченим та потерпілим і пропонує свідку повідомити суду все, що йому відомо про обставини справи [9].

Тож відповідно до ч. 2 ст. 353 КПК України, з урахуванням положень чч. 2, 3, 5-15 ст. 352 КПК України, потерпілого першим допитує прокурор. Під час цього (прямого) допиту не дозволяється ставити навідні запитання. Опісля потерпілого допитує захисник, обвинувачений за правилами перехресного допиту, впродовж якого навідні запитання дозволені.

Стосовно пропозиції запровадити вільну розповідь потерпілого перед його прямим і перехресним допитом, то вона не може бути прийнятною, оскільки поєднує різні моделі проведення судового допиту – континентальну та англо-американську. У цих моделях відрізняються мета, порядок і суб'єкти проведення цієї процесуальної дії. Тож правила здійснення судового допиту цих моделей несумісні. Виконання прямого допиту після вільної розповіді позбавляє сторону всіх переваг, так само як і проведення перехресного допиту може (більшою чи меншою мірою) втрачати сенс після сприйняття повідомленого у свобідному наративі.

Ще одним питанням, яке висвітлюється у процесуальній літературі, становить послідовність проведення судового допиту потерпілого. На переконання одних дослідників, недоліком ст. 353 КПК України є те, що у ній не вказано про допит потерпілого перед допитом свідків [4, с. 209], а з позиції інших – «з дозволу головуючого потерпілий може давати показання в будь-який момент судового розгляду» [10, с. 736].

З приводу наведеної позиції доречно зазначити таке. Перше. В іноземних державах спостерігається диференційований підхід до унормування черговості проведення процесуальних дій пізнавальної спрямованості в суді, зокрема й допиту. Для прикладу, згідно з ч. 1 § 289а Королівства Норвегії допит потерпілого відбувається перед допитом обвинуваченого [11]. Друге. Питання вказаної спрямованості належать до тактики судового розгляду, яка не може бути однаковою як для різних категорій кримінальних проваджень, так і для однієї категорії кримінального провадження. З урахуванням цього, а також втілюючи змагальне начало у судовий розгляд кримінального провадження, український законодавець у регулюванні цього питання слушно віддав перевагу засаді диспозитивності. Третє. Аналізований нормативний підхід відповідає положенням КПК України, згідно з якими докази, які потрібно дослідити, та послідовність їх дослідження визначають сторони у вступних

промовах, а інші учасники кримінального провадження висловлюють свою думку з цього питання (ч. 1 ст. 349 КПК України).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Постанова колегії суддів Третьої судової палати ККС від 21 червня 2023 р. у справі № 946/5793/21 (провадження № 51-1597км23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111772585>
2. Козій В. Окремі аспекти допиту потерпілого під час судового розгляду кримінального провадження. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2017. № 3. С. 73-81.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Х.: Одісей, 2013. 1104 с.
4. Сольонова О. Порядок допиту потерпілого під час судового розгляду. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2017. № 4. С. 208-211.
5. Судовий допит: наук.-практ. посіб./ кол. авт.: М.С. Туркот, Г.О. Ганова, А.В. Столітній, А.О. Смирнов, О.В. Єні, Л.Б. Коваленко, В.В. Козій та ін.; за ред. канд. юрид. наук М.С. Туркота; вид. 3-тє, переробл. та допов. К.: Норма права, 2020. 232 с.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2 / Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. 664 с.
7. Когутич І.І., Максимішин Н.М. Судовий допит: процесуальне і криміналістичне дослідження. Монографія. Львів: Колір ПРО, 2019. 240 с.
8. Codul de Procedură Penală. URL: <https://snppc.ro/uploads/blog/upload/100823-Cod-de-procedura-penala.pdf>
9. Baudžiamojo proceso kodeksas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/en/TAD/TAIS.163482>
10. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. К.: Юстініан, 2012. 1224 с.
11. Straffeprosessloven. URL: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-05-22-25/KAPITTEL_5-5#KAPITTEL_5-5